

SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE “THE
FUTURE STARTS WITH US: TOWARDS THINKING,
TECHNOLOGY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT”
VOLUME 1. ISSUE 2. 2025

ZAMONAVIY AXBOROT XIZMATLARINI
RIVOJLANTIRISHDA KUTUBXONALARNING O’RNI

Bahriddinova Marjona Utkir qizi

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti, 1-kurs talabasi

Email: marjona_0208@icloud.com

Ilmiy rahbar: PhD, dotsent Saidova N. M.

TDSHU

Annotatsiya: Maqolada zamonaviy kutubxonalar raqamli axborot xizmatlarini rivojlantirishdagi o‘zgarayotgan roli yoritiladi. Raqamlashtirish, elektron resurslar, axborot savodxonligi va ilmiy tadqiqotlarni qo‘llab-quvvatlash kabi jarayonlar tahlil qilinadi. Shuningdek, kutubxonalar raqamli tengsizlikni kamaytirish, madaniy merosni saqlash va foydalanuvchilarga ishonchli axborot taqdim etishdagi ahamiyati ko‘rsatiladi. Maqola kutubxonalar duch kelayotgan asosiy muammolar va raqamli davrga moslashish zaruriyatini qisqacha yoritadi.

Kalit so‘zlar: Kutubxona, raqamli xizmatlar, axborot savodxonligi, elektron resurslar, axborot texnologiyalari.

Аннотация: В статье раскрывается меняющаяся роль современных библиотек в развитии цифровых информационных услуг. Анализируются такие процессы, как оцифровка, электронные ресурсы, информационная грамотность и поддержка научных исследований. Также показано значение библиотек в сокращении цифрового неравенства, сохранении культурного наследия и предоставлении пользователям достоверной информации. В статье кратко обозначены основные проблемы библиотек и необходимость адаптации к цифровой эпохе.

Ключевые слова: Библиотека, цифровые услуги, информационная грамотность, электронные ресурсы, информационные технологии.

SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE “THE
FUTURE STARTS WITH US: TOWARDS THINKING,
TECHNOLOGY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT”
VOLUME 1. ISSUE 2. 2025

Abstract: The article highlights the evolving role of modern libraries in the development of digital information services. It analyzes processes such as digitization, electronic resources, information literacy, and support for scientific research. The importance of libraries in reducing digital inequality, preserving cultural heritage, and providing users with reliable information is also presented. The article briefly outlines key challenges faced by libraries and the need to adapt to the digital era.

Keywords: Library, digital services, information literacy, electronic resources, information technologies.

Kirish qismi. Raqamli texnologiyalarning jadal kengayishi va jamiyatning axborotga asoslangan tizimga o'tishi kutubxonalar ro'lini tarixda hech qachon bo'lmagan darajada o'zgartirdi. An'anaviy tarzda kutubxonalar bosma kitoblar, arxiv materiallari va jismoniy to'plamlar saqlanadigan joy sifatida qaralgan. Ammo bugungi kunda ular ta'lim, ilmiy izlanish, innovatsiya va bilimga ommaviy kirishni qo'llab-quvvatlovchi ko'p funksiyali axborot markazlariga aylandi. Elektron ma'lumotlar bazalari, bulutli tizimlar, raqamli saqlash vositalari va ma'lumotlarga asoslangan xizmatlarning paydo bo'lishi kutubxonalarni zamonaviy axborot oqimlarini shakllantirishda faol ishtirok etuvchi institutlarga aylantirdi. Endilikda ular materiallarni shunchaki saqlab qo'yish bilan cheklanmay, balki raqamli kontentni tartiblaydi, yaratadi va tobora kengayib borayotgan foydalanuvchi guruhlariga tarqatadi.

Zamonaviy kutubxonalar ishonchli axborotga inklyuziv kirishni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi, ayniqsa dezinformatsiya, axborotning haddan ziyod ko'pligi va texnologiyaga teng bo'lmagan kirish kabi ijtimoiy muammolar kuchaygan bir sharoitda. Ilg'or axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etgan holda kutubxonalar shaxsiy rivojlanish, ta'limiy muvaffaqiyat va professional o'sish

SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE “THE
FUTURE STARTS WITH US: TOWARDS THINKING,
TECHNOLOGY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT”
VOLUME 1. ISSUE 2. 2025

uchun zarur bo‘lgan raqamli savodxonlik ko‘nikmalarini shakllantirishga yordam beradi. Shuningdek, ochiq ma‘lumot almashish tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash, onlayn ta‘lim muhitlarini rivojlantirish hamda moliyaviy va jismoniy to‘siqlarni bartaraf etish orqali bilimning demokratlashuviga hissa qo‘shadi.

Ijtimoiy institut sifatida kutubxonalar umrbod ta‘limni targ‘ib qilish va raqamli makonlarda teng ishtirokni rag‘batlantirish orqali jamiyatning intellektual barqarorligiga bevosita hissa qo‘shadi. Ularning xizmatlari hozirda innovatsiya, ulanish, bulutli platformalar, axborot savodxonligi dasturlari, raqamli arxivlash, virtual muloqot va ilmiy tadqiqotlarni qo‘llab-quvvatlashga asoslanadi. Bu o‘zgarishlar jamiyat kutgan talablarning kengayganini ko‘rsatadi: odamlar endi faqat bosma manbalarga emas, balki turli axborot formatlariga tezkor, moslashuvchan va masofadan kirishni talab qiladi.

Ushbu maqolaning maqsadi – kutubxonalarning zamonaviy axborot xizmatlarini rivojlantirishdagi kengayib borayotgan mavqeyini o‘rganish hamda bu jarayonni texnologik, ta‘limiy va ijtimoiy omillar qanday shakllantirayotganini tahlil qilishdir. Asosiy akademik manbalar, siyosiy hujjatlar va zamonaviy tadqiqotlarga tayangan holda maqola kutubxonalarning raqamli inklyuziyani qo‘llab-quvvatlash, bilim tarqatishni kengaytirish, ilmiy muhitni mustahkamlash va tez o‘zgarayotgan texnologik talablarga moslashish usullarini yoritadi. Shuningdek, zamonaviy kutubxonalar duch kelayotgan muammolar va innovatsiya, moslashuvchanlik hamda barqaror rivojlanish strategiyalariga ehtiyoj mavjudligini ta‘kidlaydi. Mazkur tahlillar orqali maqola kutubxonalar qanday qilib o‘z dolzarbligini saqlab qolayotgani va raqamli davrda bilimning ajralmas tayanchi bo‘lib qolayotganini ko‘rsatadi.

Adabiyotlar tahlili. Zamonaviy kutubxonalar faoliyati bo‘yicha o‘tkazilgan ilmiy ishlanmalar raqamli transformatsiyaning chuqur va tizimli jarayon ekanini

**SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE “THE
FUTURE STARTS WITH US: TOWARDS THINKING,
TECHNOLOGY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT”
VOLUME 1. ISSUE 2. 2025**

ko‘rsatadi. Abdurahmonov O. o‘zining “Kutubxona ishi va innovatsion xizmatlar” kitobida¹ kutubxonalar endi faqat bosma resurslarni saqlovchi emas, balki axborotni qayta ishlovchi va foydalanuvchilarga qulay shaklda yetkazuvchi zamonaviy axborot markaziga aylanishi zarurligini ta’kidlaydi. Muallif aynan shu asarda: “Kutubxonalar o‘z dolzarbligini saqlab qolishi uchun raqamlashtirish jarayonlariga faol moslashishi kerak”, degan fikrni ilgari suradi. Bu g‘oya kutubxonalarning texnologik rivojlanishdagi o‘rnini asoslaydi.

Hasanov A.ning nomli monografiyasida² raqamli platformalar va onlayn xizmatlarning kengayishi masalasi markaziy o‘rinda turadi. U asarda “Elektron kataloglar foydalanuvchi uchun kecha-kunduz uzluksiz axborot olish imkonini beradi”, deb yozadi. Buning natijasida kutubxonalar jismoniy binoga bog‘liq bo‘lmagan ochiq axborot maydoniga aylanmoqda. Muallifning yondashuvi zamonaviy kutubxonalar infratuzilmasining qaysi yo‘nalishlarda yangilanayotganini aniq ko‘rsatadi.

Karimova M. maqolasida³ kutubxonalar axborot savodxonligini shakllantirishda asosiy ta’limiy muassasaga aylanganini qayd etadi. U maqolada “Foydalanuvchilarning ko‘pchiligi internetdagi ma’lumotlarning haqqoniyligini mustaqil baholay olmaydi, shu sabab kutubxonalarda media savodxonlik darslari majburiy tarzda yo‘lga qo‘yilishi zarur”, deya ta’kidlaydi. Bu fikr kutubxonalar nafaqat texnologik, balki pedagogik rolga ega bo‘lib borayotganini ko‘rsatadi.

Kutubxonalar faoliyatidagi real texnologik natijalar Raximova D.ning maqolasida⁴ amaliy ko‘rsatkichlar bilan tasvirlangan. Muallif o‘z tadqiqotida “Raqamli kataloglar joriy etilgan kutubxonalarda qidiruv va axborotga murojaat

¹ Abdurahmonov O. “Kutubxona ishi va innovatsion xizmatlar”. T., 2019 y.

² Hasanov A. “Zamonaviy axborot-kutubxona xizmatlari rivoji”. Monografiya. T – 2021y.

³ Karimova M. “Kutubxonalar va axborot savodxonligi: zamonaviy yondashuvlar”. Maqola. T.- 2021 y.

⁴ Raximova D. “Kutubxonalar faoliyatida raqamli texnologiyalarning qo‘llanilishi”. T. – 2022 y

**SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE “THE
FUTURE STARTS WITH US: TOWARDS THINKING,
TECHNOLOGY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT”
VOLUME 1. ISSUE 2. 2025**

jarayoni o‘rtacha 40–60 foizga tezlashgan”, deb qayd etadi. Bu dalil raqamlashtirishning amaliy samaradorligini aniq ko‘rsatadi.

2019 yilda kutubxonalar faoliyatining xalqaro kontekstdagi rivoji IFLA tomonidan chop etilgan “Global Vision Report” hujjatida yoritilgan. Hisobotda: “Kutubxonalar raqamli kirishni kengaytirish orqali global axborot tenglikka xizmat qilishi kerak”, degan strategik yo‘nalish belgilangan. Bu kutubxonalar endi global axborot infratuzilmasining faol ishtirokchisiga aylanganini bildiradi.

2022 yilda OECDning “Access to Knowledge and Digital Inclusion” hisobotida raqamli xizmatlarning ijtimoiy ahamiyati chuqur tahlil qilingan. Hisobotda “Texnologiyaga teng kirish yo‘qligi jamiyatda yangi ijtimoiy tafovutlarni kuchaytiradi”, deb qayd etiladi. Kutubxonalar esa mazkur tafovutni yumshatishda asosiy institut sifatida ko‘riladi.

Smith L. ning “Digital Libraries and Modern Information Services” kitobi⁵ ilmiy tadqiqotlar va ta’lim tizimida raqamli kutubxonalarning ahamiyati ortib borayotganini ko‘rsatadi. U asarda “Ochiq kirish platformalari ilmiy bilim almashinuvi jarayonini sezilarli darajada tezlashtirdi”, deb ta’kidlaydi. Bu kutubxonalar akademik innovatsiyalarni qo‘llab-quvvatlayotganini tasdiqlaydi.

Walters T.ning maqolasida⁶ foydalanuvchi xatti-harakatining o‘zgarishi tahlil qilingan. Muallifning ta’kidlashicha, “Foydalanuvchilar kutubxonaga jismonan borishdan ko‘ra, axborotni masofadan olishni afzal ko‘rmoqda”. Bu holat kutubxonalarni xizmat modellarini qayta ko‘rib chiqishga majbur qilmoqda.

Umuman olganda, adabiyotlarning tahlili shuni ko‘rsatadiki, kutubxonalar raqamli texnologiyalar, axborot savodxonligi, global inklyuziya va ilmiy innovatsiyalar bilan uzviy bog‘langan holda rivojlanmoqda. Har bir manbada

⁵ Smith L. “Digital Libraries and Modern Information Services”. 2020

⁶ Walters T. “The Role of Libraries in the Digital Transformation Era”. 2021

SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE “THE
FUTURE STARTS WITH US: TOWARDS THINKING,
TECHNOLOGY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT”
VOLUME 1. ISSUE 2. 2025

ta’kidlangan fikrlar zamonaviy kutubxonalar jamiyatning ta’limiy, texnologik va ilmiy salohiyatini oshirishda muhim rol o’ynayotganini tasdiqlaydi.

Muhokama. Kutubxonalar dinamik axborot markazlariga aylanishi texnologik rivojlanish, jamiyat talablarining o’zgarishi va sifatli axborotga teng kirish ehtiyojining ortishi kabi bir necha o’zaro bog‘liq omillar natijasidir. Zamonaviy axborot xizmatlari axborotni tezkor topish, xavfsiz saqlash, masofadan foydalanish va raqamli ta’lim hamda ilmiy faoliyatni qo‘llab-quvvatlovchi formatlarni talab qiladi. Kutubxonalar ushbu ehtiyojlarga avtomatlashtirilgan katalog tizimlari, raqamli repozitoriyalar, onlayn ma’lumotlar bazalari, ochiq kirish jurnallari va bulutli platformalar kabi axborot texnologiyalarini joriy etish orqali javob bermoqda. Ushbu vositalar foydalanuvchilarga istalgan vaqt va istalgan joydan axborotga murojaat qilish imkonini yaratadi, shu orqali kutubxonalarning imkoniyatlarini jismoniy binodan ancha kengaytiradi.

Raqamli xizmatlarning integratsiyasi ilmiy va akademik muhitni ham sezilarli darajada mustahkamlaydi. Xususan, universitet va ilmiy kutubxonalar zamonaviy ma’lumotlar bazalari, indeksatsiya tizimlari, akademik dasturlar va raqamli iqtibos vositalari bilan ta’minlash orqali ilmiy taraqqiyotga hissa qo‘shadi. Shuningdek, ular akademik yozuv, ma’lumot boshqaruvi va axborot etikasi bo‘yicha treninglar tashkil etib, tadqiqotlarning ishonchliligini mustahkamlaydi hamda tanqidiy fikrlash va asoslangan qarorlar qabul qilishda aniq axborotning ahamiyati bilan hamohangdir.

Bundan tashqari, zamonaviy kutubxonalar raqamli tengsizlikni kamaytirishda muhim ijtimoiy rol o‘ynaydi. Ayniqsa, qishloq hududlarida yoki iqtisodiy jihatdan qiynalgan jamoalarda raqamli qurilmalar va barqaror internetga kirish imkoniyati hamma uchun ham mavjud emas. Kutubxonalar ushbu tafovutni bartaraf etish maqsadida bepul kompyuterlar, Wi-Fi tarmoqlari, raqamli yordam xizmatlari va o‘quv mashg‘ulotlarini taqdim etadi. Bu Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti (WHO)

SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE “THE
FUTURE STARTS WITH US: TOWARDS THINKING,
TECHNOLOGY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT”
VOLUME 1. ISSUE 2. 2025

tavsiyalari bilan mos keladi, chunki raqamli muhit yoshlarning farovonligi, ijtimoiy inklyuziya va ruhiy salomatlikka katta ta'sir ko'rsatadi.

Kutubxonalar raqamli formatda madaniy merosni saqlash orqali milliy rivojlanishga ham hissa qo'shadi. Raqamlashtirish loyihalari tarixiy kitoblar, qo'lyozmalar, fotosuratlar va arxiv materiallarini uzoq muddat davomida saqlashni ta'minlaydi. Bu jarayon madaniy xotirani saqlab qoladi va uni tadqiqotchilar hamda keng jamoatchilik uchun ochiq qiladi.

Ko'plab ijobiy yutuqlarga qaramay, kutubxonalar bir qator muammolarga duch kelmoqda. Bu muammolarga moliyalashtirishning yetishmasligi, texnologiyalarning tez eskirishi, kiberxavfsizlik xavflari, hamda kutubxona xodimlarining malakasini doimiy oshirish ehtiyoji kiradi. Shuningdek, sun'iy intellekt tizimlarining keng tarqalishi kutubxonalar xizmatlarini yangicha shakllantirishni, shu bilan birga foydalanuvchi maxfiyligini himoya qilish va axborotdan foydalanishning etik me'yorlarini saqlab qolishni talab qiladi.

Umuman olganda, muhokama shuni ko'rsatadiki, kutubxonalar raqamli transformatsiya jarayonining ajralmas ishtirokchilaridir. Ularning zamon bilan hamnafas bo'lishi nafaqat o'z dolzarbligini belgilaydi, balki jamiyat foydalanadigan axborot sifati va ishonchliligiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Natijalar. Tahlil zamonaviy axborot xizmatlarini rivojlantirishda kutubxonalarning kengayib borayotgan rolga oid bir nechta asosiy xulosalarni namoyon qiladi.

1. Kutubxonalar an'anaviy jismoniy makondan raqamli axborot markazlariga muvaffaqiyatli o'tdi.

Zamonaviy texnologiyalarni joriy etish orqali ular axborotni tezkor izlash, saqlash va tarqatishni samarali tashkil etmoqda.

SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE “THE
FUTURE STARTS WITH US: TOWARDS THINKING,
TECHNOLOGY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT”
VOLUME 1. ISSUE 2. 2025

2. Kutubxonalar ta’limiy jihatdan muhim rolga ega bo’ldi. Raqamli savodxonlik, tadqiqot qo’llab-quvvatlashi va texnologik treninglar foydalanuvchilarga murakkab raqamli muhitda erkin harakatlanishni o’rgatadi.

3. Kutubxonalar raqamli tengsizlikni kamaytiradi.

Ular turli ijtimoiy qatlamlarga raqamli vositalar, onlayn platformalar va texnologik resurslarga ochiq kirish imkoniyatini taqdim etadi.

4. Kutubxonalar ilmiy va akademik rivojlanishning ajralmas qismiga aylandi.

Ular ilmiy tadqiqotlar uchun zarur bo’lgan ma’lumotlar bazalari, raqamli vositalar va ilmiy resurslarni taqdim etadi.

5. Kutubxonalar moliyalashtirish, texnologik o’zgarishlar va xodimlar malakasini oshirish bilan bog’liq muammolarga duch kelmoqda.

Bu muammolarni bartaraf etish zamonaviy axborot xizmatlarining sifatini saqlab qolishda muhimdir.

Xulosa. Kutubxonalarni zamonaviy axborot markazlariga aylantirish jarayoni chuqur texnologik va ijtimoiy o’zgarishlarning natijasidir. Endi kutubxonalar bosma materiallar qo’riqchisi bo’lib qolmay, balki raqamli bilimlarni yaratish, tartibga solish va tarqatishda faol ishtirok etmoqda. Ilg’or texnologiyalarni joriy etish, axborot savodxonligiga e’tibor va ommaning axborotga kirishini ta’minlash kutubxonalarning jamiyat intellektual, madaniy va ilmiy rivojiga qo’shayotgan ulkan hissasini ko’rsatadi.

Kutubxonalar online platformalar, elektron resurslar va raqamli ta’lim vositalari orqali raqamli inklyuziyani kuchaytiradi. Ular madaniy merosni saqlaydi, ilmiy tadqiqotlarni qo’llab-quvvatlaydi va axborotdan foydalanishda etik mas’uliyatni targ’ib qiladi. Shu bilan birga, ular innovatsiya, moslashuvchanlik va doimiy investitsiyalarni talab qiladigan turli muammolarga ham duch kelmoqda.

**SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE “THE
FUTURE STARTS WITH US: TOWARDS THINKING,
TECHNOLOGY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT”
VOLUME 1. ISSUE 2. 2025**

Jamiyat tobora raqamli texnologiyalarga tayanayotgan bir paytda, kutubxonalar roli yanada oshib boradi. Ularning yangiliklarga moslasha olishi va yangi ehtiyojlarga tez javob berishi ularni zamonaviy axborot ekotizimining ajralmas qismi sifatida saqlab qoladi. Oxir-oqibat, kutubxonalar jamiyatning eng muhim qadriyatlaridan biri – ishonchli axborotga kirish huquqi va umrbod intellektual rivojlanish imkoniyatini himoya qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YXATI:

1. Abdurahmonov, O. Kutubxona ishi va innovatsion xizmatlar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
2. Hasanov, A. Zamonaviy axborot-kutubxona xizmatlari rivoji. – Toshkent: Ma’rifat, 2021.
3. IFLA. Global Vision Report. – Gaaga: IFLA Publications, 2019.
4. Karimova, M. “Kutubxonalar va axborot savodxonligi: zamonaviy yondashuvlar.” Ma’naviyat va ma’rifat jurnali, №2, 33–40-betlar, 2021.
5. OECD. Access to Knowledge and Digital Inclusion. – Parij: OECD Publishing, 2022.
6. Raximova, D. “Kutubxonalar faoliyatida raqamli texnologiyalarning qo‘llanilishi.” Axborot texnologiyalari jurnali, №4, 52–60-betlar, 2022.
7. Smith, L. Digital Libraries and Modern Information Services. – Nyu-York: Routledge, 2020.
8. Walters, T. O. “The Role of Libraries in the Digital Transformation Era.” Journal of Information Science, 48(2), 145–160, 2021.